

ringe indsats af en ung skuespiller. Af pigerne er Cybill Shepherd perfekt som type i rollen som Kelly, men mest talent øjner man dog i Elaine Mays datter, Jeannie Berlin, der gør det smaskende og solskoldede kvindemenneske Lila til et levende og udsat menneske. Det er hjerte-knusende.

lb Monty

■ HJERTEKNUSEREN

The Heartbreak Kid. USA 1972. **Dist:** 20th Century-Fox. **P-selskab:** Palomar Pictures International. **P:** Edgar J. Scherick. **As-P/P-leder:** Michael Hausman. **As-P:** Erik Lee Preminger. **P-samordner:** Fran Boehm. **P-ass:** Pat Churchill, Nola Saftro, John Starke, David Streit. **Instr:** Elaine May. **Instr-ass:** Peter Scoppa, Larry Albucher. **Manus:** Neil Simon. **Efter:** novelle af Bruce Jay Friedman: »A Change of Plan«, trykt i Esquire Magazine, senere udkommet i bogform i novellesamlingen »Black Angels« (1966). **Foto:** Owen Roiman. **Kamera:** Enrique Bravo/Ass: Tom Priestley, Henry Harrison. **Farve:** DeLuxe. **Klip:** John Carter/Ass: Patricia Davidson/Praktikant: Linda Nunn. **P-tegn:** Richard Sylbert. **Dekor:** William G. O'Connell. **Rekvis:** Tom Wright. **Kost:** Anthea Sylbert (design), Marilyn Putnam (garderobe). **Komp/Dir:** Garry Sherman (i underlægningsmusikken indgår følgende kompositioner: »Vos du Vilst (Dost Vilst Ich Dich)«, »Wedding March« af Felix Mendelssohn; »Bryllupsmarsch« fra »Lohengrin«, af Richard Wagner; »Expectation«; »Ozidianie«; »Hava nagila«; »Someone's in the Kitchen With Dinah«; »Fantasie Impromptu« af Frederic Chopin; alle adapteret af Garry Sherman). **Sange:** »The Theme From The Heartbreak Kid« af Cy Coleman (musik) & Sheldon Harnick (tekst), sunget af the Cy Coleman Group; »Close to You« af Burt Bacharach (musik) & Hal David (tekst); »I'd Like to Buy the World a Coke« af William Backer (copyright 1971, the Coca Cola Company). **Tone:** Richard Vorisek, John Strauss, Edward Beyer, Richard Cirincione, Robert M. Reitano. **Makeup:** Irving Buchman. **Frisurer:** Robert Grimaldi. **Stills:** Stephen Wever. **Medv.:** Charles »Chuck« Grodin (Leonard) »Lenny« Cantrow), Cybill Shepherd (Kelly Corcoran), Jeannie Berlin (Lila Kolodny), Eddie Albert (Mr. Corcoran), Audra Lindley (Mrs. Corcoran), William Prince, Augusta Dabney (Ægtepar fra Colorado), Mitchell Jason (Ralph, Leonards fætter og søfører), Art Metrano (Entertainer), Marilyn Putnam (Mrs. Kolodny), Jack Hausman (Mr. Kolodny), Erik Lee Preminger (Tjener), Tim Browne (Cliff), Jean Scoppa (Lille pige), Greg Pecque (Lille dreng), Roris Roberts (Mrs. Cantrow). **Længde:** 105 min., 2905 m. **Censur:** Rød. **Udl:** Fox-MGM. **Prem:** ABCinema (B) 23.4.73.

Indspilningen startet 7. februar 1972 med eksterioroptagelser i New York City, Miami Beach og Minneapolis.

DUELLEN

»Duellen« er en spændingsfilm, en forfærdende horror-story om en bilist, der pludselig forstår, at chaufføren i en stor tankvogn har udset sig ham som et offer, der af en eller anden ubegribelig grund skal slås ihjel. Men »Duellen« er også en myte, en allegori om menneskets kamp imod en grusom og knusende overmagt, en ærketypisk survival of the fittest. Filmen udspilles nok i moderne tid, men dens landskab er evighedens symbolske ørken. Det er den debuterende instruktør, Steven Spielberg fortjeneste, at filmen forløber selvfølgelig og spændende uden at tynges nævneværdigt af ulogiske mytiske elementer som f. eks. hovedpersonens ensomhed i forhold til omverdenen, hans forbliven på den påfaldende øde vej, eller lastvognens enorme og helt uforklarlige kraft.

»Duellen« begynder i mørke, og filmens verden skabes af mørket, da ho-

Still/Scene fra
»Duellen«.

vedpersonen, som jo ikke for ingenting hedder Mann, kører sin bil ud af garagen og starter den færd, han selv anser for at være endnu en trivial forretnings-tur, men som hurtigt bliver en afgørende rejse, en »udflugt med døden« for nu at minde om en film, »Duellen« tematisk har en del til fælles med.

Historien begynder stilfærdigt nok med blidt overtonede kørebilleder, akkompagnerede af en bilradio, hvis udsendelser ændres fra prosaiske vejr-meldinger til et absurd telefonprogram på det tidspunkt, hvor Mann er kommet lidt væk fra civilisationen og hovedvejen. Mann, hvis fornavn ikke helt tilfældigt er David, møder sin Goliat, en stor, hæslig, voldsomt osende tankvogn, som han overhaler, for umiddelbart efter at se sig overhalet af den igen. Det er den første begyndelse til landevejenes udbredte vendetta, tror Mann – og vi med ham – men det afsløres hurtigt, at der er mere i racet end et gement overhalingstrauma, for lastvognen er ikke tilfreds med at kunne køre hurtigere, sejren skal være total, og Mann skal knuses. Han er på forhånd den svageste, og har derfor ingen muligheder for at bestemme vilkårene; han kan højst håbe på at overleve. Det fremgår indirekte, at truslen snarere ligger i selve styrken, altså lastvognen, end hos manden, der behersker våbnet, og som kun ses yderst sjældent, og da bare som en arm eller et par ben. Selve overlevelses-kampen er den evigt darwinistiske, men i vor tid kan ofret ikke længere se, hvem det egentlig er, der vil ham til livs, og så er det underordnet om »Duellen« handler om Vietnamkrigen, eller om tankvognen f. eks. er et billede på forureningen. Den moderne død har ikke noget ansigt, og Manns forsøg på at give sin forfølger et fysiognomi i scenen på cafeen er derfor dømt til at mislykkes.

»Duellen« er oprindelig produceret for TV, og først siden blev det besluttet at udsende den i biograferne. Filmen bærer præg af sin oprindelse, altså sit lave budget og sin korte produktionstid, der igen bevirker, at filmarbejderne griber til de gammelkendte løsninger, hver gang de stilles over for et problem. Produktionen er standardiseret, og instruktøren har ikke mange muligheder for at præge projektet, hverken før op-

tagelserne begynder, eller efter at materialet er gået videre til klipperen.

Richard Matheson, ophavsmanden til et utal af horror stories og science fiction beretninger, har skrevet »Duellen« efter sin egen Playboy-novelle. Filmens manuskript er bedre end novellen, nok også fordi historien egner sig bedre for filmisk end for litterær behandling, men helt har Matheson ikke undgået TV-filmens typiske svagheder: det overtydelige i brugen af dialog til at påpege, hvad der forlængst er fremgået af billederne (»... all the ropes that kept you hangin' are cut loose, and you're right back in the jungle again« betror Mann sig selv på cafeens herretoilet), den flade entydighed i karakteristikken (ægteparret, der ikke vil indblandes), eller den forcerede symbolik (skolebørnene, som mishandler Manns bil). Visuelt savner filmen prægnans – den har blot de mere ambitiøse TV-films sædvanlige, lidt søgte kameravinkler, og de kunstfærdige, men ikke egentlig betydningfulde billedkompositioner. Frank Morris har klippet filmen meget virkningsfuldt, men ikke altid lige præcist. Flere gange ødelægges effekten i de ellers så nervepirrende chase-sekvenser, når Morris skifter billede, og de to biler så at sige i klippet ændrer hastighed og indbyrdes afstand. Disse små-ærgrelser skyldes givetvis den omstændighed, at den korte optagetid ikke har givet mulighed for fra starten at dække sig så rigeligt ind, at klipperen har kunnet få tilstrækkeligt materiale til at undgå den slags småfejle.

Er filmen således ikke upåklagelig, er den dog – også jævnført med ordinære biograffilm – lidt af en instruktørbedrift. Steven Spielberg, hvis arbejde i øvrigt jeg ikke kender noget til, har inden for de givne, og altså meget snævre rammer, fået lavet en spændende, velfortalt thriller, der i et sikkert kontrolleret ryt-misk forløb får det maksimale ud af materialet. Og Spielberg får også Dennis Weaver til som Mann at yde en udmærket og facetteret præstation, der næsten får en til at glemme, hvor profiløs skikkelsen er fra Mathesons hånd. Med denne film har Spielberg i hvert fald markeret, at han har talent for at fortælle i den klassiske, økonomiske, amerikanske tradition. Et projekt med videre rammer for hans indsats vil kunne vise,

om han bare er endnu en fortræffelig TV-instruktør, eller om han virkelig kan give en film det personlige præg, der gør den til et kunstværk.

Jørgen Oldenburg

P.S.

Instruktøren Steven Spielberg (født ca. 1947) lavede sin første amatørfilm som 13-årig, og lige siden har film været hans foretrukne beskæftigelse. I 1969 (eller 1970) kom Steven Spielberg til Universal for at lave TV-film. Filmene var åbenbart tilfredsstillende, i hvert fald skrev Spielberg i december 1970 kontrakt med Universal om at fortsætte som instruktør, og han har siden lavet bidrag til serierne »Night Gallery« (en episode med Joan Crawford var Spielbergs første), »Marcus Welby, M. D.«, »The Psychiatrist«, »The Senator« og »The Name of the Game«. Spielbergs gennembrud skete med »Duel«, og efter denne har han lavet yderligere to selvstændige TV-film af biografilmlængde, nemlig »Something Evil« og »The Savage Report«. Steven Spielberg er nu i gang med sin første egentlige biografilm, »Sugarland Express«.

■ DUELLEN

Duel. USA 1972*. **Dist/P-selskab:** Universal. **P:** George Eckstein. **P-leder:** Wallace Worsley. **Instr:** Steven Spielberg. **Instr-ass:** Jim Fargo. **Stunt-instr:** Cary Loftin. **Manus:** Richard Matheson. **Efter:** egen novelle, trykt i »Playboy«s april-nummer, 1971. **Foto:** Jack A. Marta. **Farve:** Technicolor. **Klip:** Frank Morriss. **Ark:** Robert S. Smith. **Dekor:** S. Blydenburgh. **Musik:** Billy Goldenberg. **Tone:** Edwin S. Hall. **Medv:** Dennis Weaver (David Mann), Jacqueline Scott (Mrs. Mann), Eddie Firestone (Caféjer), Lou Frizzell (Skolebuschauffør), Gene Dynarski (Mand i cafeen), Lucille Benson (Kvinden ved »Snakerama«), Tim Herbert (Tankpasser), Charles Seel (Gammel mand uden for cafeen), Shirley O'Hara (Servitrice), Alexander Lockwood (Eldre mand i personbil), Amy Douglass (Eldre kvinde i personbil), Cary Loftin (Tankvognschaufføren), Dale VanSickle (Bilist), Dick Whittington (Radio intervieweren). **Længde:** 90 min., 2480 m. **Censur:** Grøn. **Udl:** C.I.C. **Prem:** ABCinema (A) 23.4.73.

* Den foreliggende version af »Duel« er en udvidet version af en TV-film af samme titel. Filmen er indspillet i sommeren 1971 med eksteriøroptagelser i Mint Canyon-området i Saugus, Californien (ca. 40 kilometer nord for Los Angeles) og derefter udsendt i amerikansk TV den 13. november 1971. Efter at den havde vist sig populær i TV, besluttedes det at supplere filmen med nye optagelser og derefter udsende »Duel« som biografilm i Europa. De nye scener er 1) Dennis Weavers telefonsamtale med hustruen i filmens begyndelse og 2) sekvensen med skolebussen.

ULZANA'S SIDSTE KAMP

Starten består af en scene, der er karakteristisk for Aldrichs tematik. Soldaterne på et fort står og spiller baseball med en ung løjtnant som streng dommer. Også Aldrichs film om Stillehavs-krigen »De sidste helte« havde i begyndelsen en scene, hvor soldaterne spillede – dengang kort. Og en af dem udbrød indigneret »It isn't fair!« (Det var vist ham, der senere blev sprængt til gelé af en japansk håndgranat). Ideen er, at Aldrich vil minde os om, hvilken forskel der er på de faste spilleregler i det civiliserede samfund til daglig og det kyniske magtspil, den »survival of the fittest«, der kommer frem i en ekstrem konfliktsituation, først og fremmest

krig. Det tvivlsomme ved Aldrichs moral er, at han ofte åbenlyst fryder sig over anarkiet, der giver brutale kræfter frit spil (»Det beskidte dusin«!). De fleste af hans film (måske alle) handler om personer, der bruger alle midler for at klare sig uden at tage hensyn til regler. »Han forstår fascismen »indefra« i hele dens tvetydighed og tiltrækning« (Morten Piil, Kosmorama 87). Samtidig er han imidlertid også en blærende og dynamisk medrivende fortæller og derfor umulig at komme udenom.

Med »Ulzanas sidste kamp« har han skabt sin mest spændende og vedkommende film i flere år. En lille tæt fabel, næsten som en hård diamant, der spejler en verden, herunder formodentlig også hans egen bitre kamp med at komme frem i Hollywoods filmjungle. Uventet neddæmpet, næsten sørgmodigt varierer han i mange nærbilleder intelligens og klart sit tema om magt, selvhævdelse og overlevelse. Efter baseball-kampen er der en lille episode med en kaptajn, der undgår at blive sendt på den farlige og anstrengende ekspedition ved at slå på et familieskab i Washington. Sådan kan man også overleve, men det har Aldrich tydeligvis ikke meget respekt for.

Den egentlige historie begynder, da den unge uerfarne løjtnant drager ud med en deling, ledsaget af en indianerspejder og den desillusionerede hvide spejder McIntosh (Burt Lancaster). Deres mål er at nedkæmpe eller fange apache-høvdingen Ulzana, der er brudt ud fra et reservat. Brikkerne er stillet op, og krigsspillet kan begynde, men det er noget andet end base-ball. Det gennemspilles meget spændende, fantastisk grusomt (to aflivede farmere ses hænge bundne i resterne af to bål) og uhyre klart med en forbilliget fremstilling af den militære taktik. To scener skal fremhæves som eksempler på Aldrichs talent for bl. a. den virkningsfulde overraskelse. Indianerne angriber vogn med eskorterende soldat. Han flygter panisk. »Don't leave me!«, råber panisk kvinde. Han vender om. Godt, tænker vi. Men så skyder han kvinden og derpå sig selv. »Good man, that Horowitz!«, kommenterer McIntosh senere lakonisk. I slutningen trækker det op til traditionel duel mellem Ulzana og indianerspejderen, men udvikler sig forbavsende til et indiansk overgivelses- eller selvmordsritual. Og et eksempel på Aldrichs smittende begejstring for action: Ulzanas spor er genfundet. McIntosh sprinter afsted i en eksplosion af billeder i frøperspektiv.

Filmen arbejder i et mytternes univers, og person-skildringen er nærmest typepsykologi. Ulzana er således blot ondskabens repræsentant. Den unge løjtnant er derimod manden, der søger en moralsk mening med kampen. Han har den militære kommando og er intelligent, men mangler katastrofalt erfaring. Bruce Davidson giver et ganske spæn-

dende portræt af denne de gode viljers mand, der hele tiden er i fare for at virke som et naivt fjols, men trods alt undgår vor foragt, og netop det er overraskende og positivt i en Aldrich-film. Hans modspiller, Burt Lancaster, er for neddæmpet – og derfor utroværdig – som manden, der har både intelligensen og erfaringen, men mangler magten og troen på en mening. »What you don't like is the idea of white men behaving like Indians. It kind of confuses the issue, doesn't it?« – »It's not christian!« – »You are right, Lieutenant, it's not.« – »Don't be confused, we are not in the justice-business.« Han er ingen hykler, den McIntosh! Da løjtnanten i den afsluttende kamp begår den dumhed at lade the bugler blæse under undsætningsangrebet, så Ulzana advares og McIntosh såres dødeligt, dømmes han ikke, men afviser undskyldninger med ordene »You made your pick – live with it. Hell, Lieutenant, there ain't none of us right.«

McIntosh er tydeligvis Aldrichs talefører, og det er overraskende, at han så afklaret affinder sig med sin skæbne. Aldrich er måske på vej væk fra dyrkelsen af de hensynsløse og sejrige overmennesker. Det leder tanken hen på nogle af hans første film – »Vera Cruz«, hvor Gary Cooper til sidst opgiver egoismen, og »Apache«, hvor Burt Lancaster som indianerkrigeren opgiver sit Ulzana-togt til fordel for fredeligt familieliv. Den happy-ending var for øvrigt påklippet af produktionsselskabet, og der er ikke – som nogle har indvendt – nogen egentlig inkonsekvens mellem de to film – den ene skulle være pro-, den anden anti-indiansk. Det er simpelt hen to vidt forskellige apache-indianere. »Ulzanas sidste kamp« er ikke race-diskriminerende, hvilket ses af indianerspejderens rolle. Han har indstillet sig på de definitivt ændrede livsforhold. Desuden fortæller »Apache« og »Ulzanas sidste kamp« to vidt forskellige historier, sidstnævnte om kampen mod ondskab og kampen for at nå et klart defineret mål. Det sidste handler alle de bedste historier om. Det er pr. definition kernen i enhver dramatisk konstruktion.

Frederik G. Jungersen

■ ULZANA'S SIDSTE KAMP

Ulzana's Raid. USA 1972. **Dist:** Universal. **P-selskab:** Universal. **En Carter De Haven-Robert Aldrich Produktion.** **P:** Carter De Haven. **As/P-Manus:** Alan Sharp. **P-leder:** Ernest B. Wehmeyer. **Instr:** Robert Aldrich. **Instr-ass:** Malcolm R. Harding. **Foto:** Joseph Biroc. **Farve:** Technicolor. **Klip:** Michael Luciano. **Ark:** James D. Vance. **Dekor:** John McCarthy. **Musik:** Frank DeVol. **Tone:** Waldon O. Watson, Jim Alexander. **Medv:** Burt Lancaster (McIntosh), Bruce Davison (Løjtnant Garnett De Buin), Jorge Luke (Ke-Ni-Tay), Richard Jaeckel (Sergent), Joaquin Martinez (Ulzana), Lloyd Bohner (Kaptajn Gates), Karl Swenson (Rukeyser), Douglas Watson (Major Cartwright), Dran Hamilton (Mrs. Riordan), John Pearce (Korporal), Aimee Eccles (McIntosh' kvinde), Tex Armstrong, Hal Maguire, Nick Cravat, Ted Markland, Dick Farnsworth, John Pascal (Kavallerister), Don Scardino, Robert Lipton. **Længde:** 100 min., 2770 m. **Org. længde:** 103 min. **Censur:** Hvid. **Udl:** C.I.C. **Prem:** Kinopalæet 26.1.73.

Indspilningen startede 18. januar 1972 med eksteriøroptagelser i Arizona, Nevada og Mexico.